

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
географічний факультет

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
кафедра українознавства

Волинський національний університет імені Лесі Українки
кафедра готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації

Луцький національний технічний університет
кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Старопольська академія прикладних наук у Кельцях
ГО «Український меморіал» (м.Пардубиці, ЧР)

Національний музей історії України у Другій світовій війні
Інститут досліджень діаспори

Міжнародна науково-практична конференція

МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ: ВІД НАУКОВИХ ЗАСАД ДО СВІТОВИХ ПРАКТИК

22 листопада 2024 року

УДК 725.945:[172.4:355.01-053.18]](477+100)(082)

М47

Меморіалізація: від наукових засад до світових практик: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 22 листопада 2024 р.) – К., 2024. – 181 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 4 від 26 листопада 2024 р.*

ISBN 978-617-674-067-4

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів, аспірантів і студентів різних регіональних центрів, а також практиків. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання ідеології створення, стану та актуалізації національних пантеонів, теоретико-методологічних засад, дисциплінарного статусу та науково-практичних здобутків некрополістики, музеєфікації пам'яті, практики пам'ятання та меморіалізації військових меморіалів, туристсько-краєзнавчих досліджень для створення «Маршрутів пам'яті», меморіальної дипломатії, інституціональної біографістики в контексті комеморативних практик, етноекзогенного потенціалу гуманітарного проєкту «Місця пам'яті на мапі України»

© Винниченко І., упорядкування, 2024

ОГЛАВ

Програма конференції 9

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Національні пантеони: ідеологія створення, стан, актуалізація

Афанасьєв О.

МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ: ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ 13

Тюрменко І.

ЦИФРОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ ДОКУМЕНТУВАННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА МЕМОРІАЛІЗАЦІЇ ПОДІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 15

Некрополістика: теоретико-методологічні засади, дисциплінарний статус, науково-практичні здобутки

Бурденюк В.

ПОКУТСЬКІ ЦВИНТАРНІ КАМ'ЯНІ ПЛИТИ – ДОСЛІДЖЕННЯ, ХРОНОЛОГІЯ, АПОТРОПЕЇСТИКА 20

Козирський В., Полевецька О., Шендеровський В.

НЕКРОПОЛІСТИКА, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА Й МЕНТАЛІТЕТ УКРАЇНСТВА 22

Куцов К.

МОГИЛИ ВИДАТНИХ УЧАСНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ НА ЦВИНТАРІ «КАЛЬВАРІЯ» В УЖГОРОДІ 24

Парнікоза І.

ЦВИНТАРІ М. ЕЛЬБЛОНГ (ПОЛЬЩА) ЯК МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ 27

Ганус С.

УКРАЇНСЬКИЙ СЛІД НА МОСКОВСЬКОМУ НОВОДІВИЧОМУ ЦВИНТАРІ: МАРКЕРИ, КОНТЕКСТИ, ТРАКТУВАННЯ 30

Музеефікація пам'яті: вітчизняний та зарубіжний досвід

Цимбал Т.

ПРОСТІР МУЗЕЮ ЯК ТОЧКА ПЕРЕТИНУ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ 34

Мотрук С.

МУЗЕЇ КОМУНІЗМУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ: ЧЕСЬКИЙ ДОСВІД 37

Аксьонова Н.

ВИКОРИСТАННЯ QR-CODE В ПРАКТИКАХ МЕМОРІАЛІЗАЦІЇ 40

Сірук В. ІННОВАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ТУРИЗМІ: АДАПТАЦІЯ МЕМОРІАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ	42
Філіпчук С. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПАМ'ЯТІ: КЕЙС СОБОРУ ПАРИЗЬКОЇ БОГОМАТЕРІ	45
Височанський О. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ	47
Пшенична Т. ПОШУК, ЩО ОБ'ЄДНУЄ ПОКОЛІННЯ	49
Дрогобицька О. ВІШАНУВАННЯ ЖЕРТВ РАДЯНСЬКОГО ТЕРОРУ В УРОЧИЩІ «ДЕМ'ЯНІВ ЛАЗ» В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ	52
Яценко Б., Денисенко О. МУЗЕЇ І ПАМ'ЯТНІ МІСЦЯ МАНГЕТТЕНА MUSEUMS AND MEMORY SITES ON MANHATTAN	54
Литвиновська Ю. РОЛЬ МУЗЕЇВ У ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО ДУХОВНИХ ЛІДЕРІВ УКРАЇНИ	57
Військові меморіали: практики пам'ятання та меморіалізація	
Недавня О. МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ГЕРОЇЧНОГО ДОСВІДУ ЗАХИСТУ БАТЬКІВЩИНИ: ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ	60
Ругаль В. ОБЕЛІСКИ ТА БРАТСЬКІ МОГИЛИ – МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ ЧИ ПРОПАГАНДИ У РАДЯНСЬКОМУ ЧАСІ?	62
Константинов В. МЕМОРІАЛИ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	65
Сергієнко В. МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ВЕРХНЬОСІЛЕЗЬКОЇ ТРАГЕДІЇ 1945 Р.	68
Ільїна О., Ільїн Л. МЕМОРІАЛИ ТА ВІЙСЬКОВІ МУЗЕЇ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ЯК ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ	71
Короткова Є. ПРАКТИКИ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ В ХАРКОВІ ПРОТЯГОМ 2015-2022 РР.: НА ПРИКЛАДІ ПОСТАТІ ГЕОРГІЯ ЖУКОВА	73

Марченко А., Матвієнко М. ВОЄННІ ЛАНДШАФТИ ЯК ОБ'ЄКТИ САКРАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ	76
Чуєва І. ВІЙСЬКОВІ МЕМОРИАЛИ: СИМВОЛИ ПАМ'ЯТІ ТА ШАНИ	79
Сірій С. МЕМОРИАЛІЗАЦІЯ: СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ	81
Яценко Б. МЕМОРИАЛИ ПЕРЛ-ХАРБОРА: «АРИЗОНА», «МІССУРІ»	84
Гапій О., Коріненко В. МОВА ПАМ'ЯТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	87

**Туристсько-краєзнавчі дослідження для створення
«Маршрутів пам'яті»: теоретико-методологічні засади,
методики, практики**

Красіков М. МЕМОРИАЛЬНА ПОДОРОЖ ЯК ВИД ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	90
Ганькович Г., Шука Г. ВІЙСЬКОВИЙ ТУРИЗМ ТА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ	92
Гринюк Д., Смирнов І., Довгань Н. АКТУАЛІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ПАМ'ЯТІ ВІЙНИ, ЩО ТРИВАЄ	94
Геращенко Я. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ВШАНУВАННЯ ПОЛЕГЛИХ В РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ: ЛОКАЦІЇ ПАМ'ЯТІ В ЗАПОРІЖЖІ	98
Смирнов І., Дарчик М., Теплюк О. «ПІШХОДЕЦЬ» ВАСИЛЬ: ВАСИЛЬ ГРИГОРОВИЧ-БАРСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЧАНИН, СХОДОЗНАВЕЦЬ, ПАЛЕСТИНОЛОГ ДОБИ УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО	100

**Меморіалізація і дипломатія (меморіальна дипломатія):
національні меморіальні проєкти та меморіальні простори
за кордоном**

Величко Г., Міщенко Р. МІСЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПАМ'ЯТІ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ТА ЇХ ПОШУК, ДОСЛІ- ДЖЕННЯ ТА ЕЛЕКТРОННА КАТАЛОГІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ «УКРАЇНСЬКИЙ МЕМОРИАЛ»	104
Тодоров І. МЕМОРИАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКІ ДИПЛОМАТІЇ: ПРОЄКТ УЖНУ «ДИПЛОМАТИЧНИЙ ФРОНТ»	107

Куліш Н. МЕМОРІАЛЬНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНСЬКОГО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО КЛАДОВИЩА “ВСІХ СВЯТИХ” У ВІННІПЕЗІ	110
Архипова Л., Винниченко І., Конджарян І. ПРО ГОЛОДОМОР-ГЕНОЦИД – ЕЛЕКТРОННИМИ ЦИФРОВИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ	112
Ключівський Ю. МЕМОРІАЛ ТЕРЕЗІН В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	115
Филипович Л. МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ТРАГЕДІЙ: ДОСВІД ІЗРАЇЛЯ ІЗ ВШАНУВАННЯ ПРАВЕДНИКІВ	119
Тищенко С. ОСНОВНІ ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ’ЄКТІВ ВІЙСЬКОВО- МЕМОРІАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ	121
Матвійчук Л., Корсак В., Остапович Д. МЕМОРІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ВОЛИНИ	124
Кулівар Ю., Винниченко І., Шпарага Т. МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2024 РОКІВ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТИ)	126
Маліков В. ПАМ’ЯТНИКИ ЯК ОДНА З ПРАКТИК КОМЕМОРАЦІЇ ЕПІДЕМІЇ ВІЛ/СНІДУ В УКРАЇНІ	130
Богукалець С., Потапенко О. БАХМАЧ – 1918 Р.: ПРОБЛЕМИ МЕМОРІАЛІЗАЦІЇ	133
Гуда А. МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ТА ПРОСТОРОВИЙ АСПЕКТИ	136
Кухов С., Запотоцький С., Винниченко І. ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ ВІЙСЬКОВОЇ МЕМОРІАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ФРН)	139
Інституціональна біографістика в контексті комеморативних практик: міжнародний, регіональний і національний дискурси	
Vovk Olha SPATIAL EMBODIMENT OF PERSONAL HISTORY AS A PERSPECTIVE DIRECTION OF BIOGRAPHICAL STUDIES: ON THE EXAMPLE OF VASYL’ NAZAROVYCH KARAZIN (1773–1842)	145
Буличева Т., Гринюк Т., Борисова О. МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ, ВОЄННИЙ ТУРИЗМ ТА КОМЕМОРАЦІЯ	147

Сорокін А. АКТИВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРВИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ (УТОПК) КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (КДУ) В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ДО ВІДЗНАЧЕННЯ 175-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. ШЕВЧЕНКА (БЕРЕЗЕНЬ 1989 Р.)	151
Любіцева О., Гринюк Д., Степанець І. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ, ВОЄННИЙ ТУРИЗМ ТА МЕМОРАЛІЗАЦІЯ У ФОРМУВАННІ СВІДОМОСТІ СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ	154
Кривчун В. МЕЖІ СВОБОДИ: ГОЛОС ПИСЬМЕННИЦІ-ЕМІГРАНТКИ ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ «ТИ»)	158
Етноксогоенний потенціал гуманітарного проєкту «Місця пам`яти на мапі України»	
Богдашина О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТОПОНІМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ (2015-2024 рр.)	161
Фісун А., Фісун В. ВУЛИЦЯ ПАМ'ЯТИ ВАСИЛЯ СТУСА В МІСТІ КИЄВІ	163
Махорін Г. УНІКАЛЬНІСТЬ ЛЮТЕРАНСЬКОГО НЕКРОПОЛЯ В ЖИТОМИРІ	167
Смирнов І., Любіцева О., Гринюк Д. ЛЕМКО-«КОЛУМБ» ПРАВОСЛАВ'Я В АМЕРИЦІ	169
Винниченко І. ЧИ БУДУТЬ НАЛЕЖНО ПОШАНОВАНІ ІНОЗЕМНІ ДОСТОЙНИКИ?	171
Відомості про авторів	175

Зазначимо, що меморіальна подорож «Локації українського Харкова» задумана як неповторна: щоразу вона відбувається в новій місцевості. Мандрівка «Харків Зінаїди Серебрякової», навпаки, проходить за одним маршрутом, але з різними запрошеними музикантами і часто з новим змістовим наповненням, оскільки за рік знаходяться нові цікаві факти, які зазвичай вперше й озвучуються під час подорожі, а також учасникам події кожного разу даруються нові сувеніри (до 2024 р. це були календарики з репродукціями творів З. Серебрякової чи її сина Олександра, а з 2024 р. почався випуск книжкових закладок із зображеннями одного з меморіальних об'єктів, пов'язаних із перебуванням художниці в Харкові).

Для нашої меморіальної подорожі характерна неунормованість часу її проведення, на відміну від стандартної екскурсії, час якої оголошується заздалегідь. Наші меморіальні мандрівки тривали і 3, і 4, і 5, і 6 годин, і навіть більше – все залежало від налаштованості гідів та публіки, від характеру несподіваних контактів із місцевим населенням, від кількості музичних «антрактів», від погоди тощо.

Обов'язковою складовою наших меморіальних подорожей є «ритуальне пригостання» (19 вересня воно носить поминальний характер), що з давніх давен відомо як найкращий «ритуал єднання».

Учасниками меморіальних подорожей зазвичай є люди 30-70 років, чия пізнавальна мотивація є стійкою, хоча школярі та студенти час від часу також долучаються до цих мандрівок. Звісно, такі подорожі будуть надзвичайно корисні і юним краєзнавцям, і школярам, які вивчають історію України, і студентам, які слухають курси «Історія та культура України» та «Історія культури Слобідської України», однак це все-таки не зовсім «навчальна екскурсія», принцип участі в ній виключно добровільний (а не добровільно-примусовий, як це часто буває в шкільній практиці), і успішною вона буде лише тоді, коли є публіка, яка більш за все прагне знань і нових естетичних вражень.

Ганькович Глорія, Шука Галина

ВІЙСЬКОВИЙ ТУРИЗМ ТА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ

Російська агресія проти України спонукала до перегляду аксіологічної складової політики пам'яті. Особливо чітко цей процес простежується на ставленні до пам'ятників, монументів та меморіалів як символів та ціннісних орієнтирів певного соціуму, які відстоювалися в конкретних історичних обставинах [1, с. 79]. Якщо у 1990-х – на початку 2000-х років Україна, дотримуючись гу-

манітарної політики багатовекторності, поступово додавала пам'ятки діячам, які були нелояльні до радянського уряду, до числа наявних, то після Революції гідності та з початком російсько-української війни координати політичної культури та колективної пам'яті народу України визначає боротьба за свободу та гідність.

Незважаючи на це, стан історичний пам'яті українців можна все ще характеризувати як кризовий: простежується відсутність цілісного бачення національної історії; враженість історичної пам'яті комплексом віктимності, коли у суспільній свідомості Україна постає жертвою, об'єктом, а не суб'єктом творіння власної історії; етноексклюзивність колективних уявлень про минуле, тобто історичне минуле національних меншин майже не зафіксовано у національній пам'яті українців; певна відірваність національної пам'яті від загальноєвропейського історичного нарративу, так само, як і дистанційованість та неартикульованість української нації у пам'яті європейців тощо [2]. Все це додає важливості визначення державної позиції в питаннях колективної пам'яті.

Колективна пам'ять – це спосіб збереження соціально значущої інформації, без чого неможливе існування суспільства в цілому, соціальних груп і окремих індивідів, що входять у суспільство. Цілісність і стійкість соціальних зв'язків залежить від успішності функціонування колективної пам'яті [3, с. 61]. Саме колективна пам'ять, компонентами якої є пам'ятні місця, фольклор, релігійні ритуали, допомагає суспільству формувати національну ідентичність через спільне минуле.

Серед інструментів підтримки та збереження колективної пам'яті – військовий туризм. Це подорожі, які передбачають відвідування історичних місць боїв доби Козаччини, Української революції 1917 – 1921 років, Другої світової війни та російсько-української війни, яка триває, музеїв, пам'ятників і меморіальних місць.

Такі тури створюють можливості для осмислення минулого через безпосередній контакт із місцями, де відбувалися події, що мали значення для нації. Вони не тільки надають інформацію, а й викликають емоційну залученість у минуле, що є важливим компонентом формування національної ідентичності.

Наприклад, відвідування військових меморіалів або музеїв забезпечує нарративне й візуальне відображення історичних подій, зберігає у свідомості народу символи героїзму та трагедії. Такі об'єкти, як пам'ятники, меморіали та музейні експозиції, є «місцями пам'яті», які служать матеріальною основою для відтворення й передачі символів ідентичності групи, створюючи емоційний зв'язок між поколіннями [4, с. 64–65]. Колективна пам'ять через воєнний туризм надає відвідувачам можливість відчувати причетність до минулого, що в свою чергу сприяє зміцненню групової ідентичності.

Тож, військовий туризм виконує важливу соціальну функцію, оскільки підтримує зв'язок між поколіннями через відновлення історичної пам'яті. Він допомагає суспільству зберегти пам'ять про минулі події, сприяє формуванню патріотизму та відчуття приналежності до нації. В умовах сучасної України військовий туризм також має великий потенціал для консолідації українського суспільства, особливо з огляду на історичні події, які стали випробуванням для нації. Цей вид туризму має бути інструментом усвідомленого вшанування, який допоможе зберегти правдивий образ подій для майбутніх поколінь та іноземців, які прагнуть зрозуміти складну історію країни.

1. Михайлова О.Ю. Меморіалізація військової звитяги у пам'ятниках України: аксіологічні аспекти. *Науковий журнал «Політикус»*. 2022. Вип. 5. С. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-5.12>
2. Симоненко І. Концептуальні засади державної політики пам'яті". Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2010.01.26. URL: www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/konceptualni-zasadi-derzhavnoi-politiki-ramyati-analitichna (дата звернення: 10 листопада 2024 р.)
3. Чик А. Колективна пам'ять як основа консолідації українства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. №1(18). С. 61–63.
4. Кривда Н.Ю. Колективна пам'ять як чинник формування групової ідентичності. *Філософські обрії*. 2019. №41. С. 60–76. DOI : doi.org/10.33989/2075-1443.2019.41.172940

Гринюк Діана, Смирнов Ігор, Довгань Наталія

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТА ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ПАМ'ЯТІ ВІЙНИ, ЩО ТРИВАЄ

«...щоб можна було знайти Правду! Правду людську, правду різноманітну, багатоголосну, але також правду справедливу, яка вшановує тих, хто вижив і тих, хто ні. Над цим минулим для майбутнього треба працювати тут і тепер...» (Тімоті Снайдер)

Туристична сфера України переживає нині не прості часи, проте, набуває і нових сенсів у діяльності. Одним з головних сегментів такої діяльності є донесення правди про випробування, що їх переживають українці нині. Завдяки туризму стає можливим досконало дослідити та популяризувати події як історичної давнини, так і героїчного сьогодення. Воєнні реалії впливають на контент туристичних маршрутів, експедицій та екскурсій, що відбуваються як офлайн так і за допомогою віртуальної інструментарію [1]. На тлі війни що триває категорія Пам'яті, її культура збереження та донесення до широкого суспільного загалу є особливо актуальною як для українців, так і для іноземних туристів, адже в світі про Україну мають знати Правду. Вагомого значення посідають науково-популярні розвідки з місць, що пережили особливо трагічні події. Діалог

Відомості про авторів

- Аксьонова Наталя – к.і.н., в.о. завідувачки кафедри українознавства, доцентка кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (aksyonova@karazin.ua)
- Архипова Людмила – д.т.н., професорка кафедри екології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (konsevich@ukr.net)
- Афанасьєв Олександр – д.філос.н., професор кафедри філософії, історії та політології Національного університету «Одеська політехніка» (narrative.odessa@gmail.com)
- Богдашина Олена – д.і.н., професорка кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (bohdashyna@gmail.com)
- Богукалець Сергій – експерт з питань оборони, ГО «Центр політичних студій «Доктрина» (tro.chernihiv@gmail.com)
- Борисова Оксана – к.г.н, доцентка кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну (mariaborysova@gmail.com)
- Буличева Тамара – к.г.н., доцентка, завідувачка кафедри туризму Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (t.v.bulycheva@npu.edu.ua)
- Бурденюк Володимир – завідувач сектору комунікації з громадськістю Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського (volodymyrburdenuyk@gmail.com)
- Величко Ганна – Голова ГО «Ukrajinský memoriál z. s.» (Пардубиці, Чеська Республіка) (velichko.anna@gmail.com)
- Винниченко Ігор – к.г.н., доцент кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка, директор Інституту досліджень діаспори (ingvar80@ukr.net)
- Височанський Олег – аспірант кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (oleh.vysochanskyi@gmail.com)
- Вовк Ольга – к.і.н, заступниця директора Центру українських студій та краєзнавства імені академіка П.Т.Тронька; викладачка кафедри історіографії, джерелознавства та археології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (o.vovk.88@gmail.com)
- Ганус Сергій – старший викладач кафедри модерної історії України та зарубіжних країн Ужгородського національного університету (sergiy.hanus@uzhnu.edu.ua)

- Ганькович Глорія – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти четвертого року навчання спеціальності «Туризм» Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
- Гапій Ольга – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти четвертого року навчання відділення Економіки, менеджменту та туризму ВСП «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного транспортного університету» (garijolga@gmail.com)
- Геращенко Ярина – старша викладачка кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи Запорізького національного університету (yarinagerashchenko@ukr.net)
- Гринюк Діана – к.г.н., асистентка кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (dianagr1987@gmail.com)
- Гринюк Тетяна – к.г.н., с.н.с. відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України (Tetyanagriniuk@gmail.com)
- Гуда Андрій – аспірант другого року навчання кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (gudaandrey@gmail.com)
- Дарчик Максим – аспірант другого року навчання кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (mdarchyk@outlook.com)
- Денисенко Олена – докторантка кафедри економічної та соціальної географії Київського національного університету імені Тараса Шевченка (denysenko.olena@gmail.com)
- Довгань Наталія – к.г.н., асистентка кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (geo.nkoroma@gmail.com)
- Дрогобицька Оксана – к.і.н., доцентка кафедри етнології і археології Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (oksana.drohobytska@pnu.edu.ua)
- Запотоцький Сергій – д.г.н., професор, декан географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (geogr@knu.ua)
- Ільїн Леонід – д.г.н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки (ilyinleo@ukr.net)
- Ільїна Ольга – к.г.н., доцентка кафедри готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки (olga777ilyina@gmail.com)

- Ключівський Юрій – керівник Інформаційно-аналітичної служби «Європейсько-Східний діалог» IASEED (Прага, Чехія) (iaseedua@gmail.com)
- Козирський Володимир – к.ф.-м.н., с.н.с. Інституту теоретичної фізики ім. М.Боголюбова НАН України (kozyrski@ukr.net)
- Конджарян Інна – викладачка-спеціалістка з географії Фахового коледжу при Житомирському інституті ПрАТ «ВНЗ» «МАУП» (inchik63super@gmail.com)
- Константинов Валерій – аспірант заочної форми навчання кафедри джерелознавчих студій та суспільних комунікацій Запорізького національного університету (2418@ukr.net)
- Коріненко Вадим – аспірант третього року навчання кафедри економічної та соціальної географії Київського національного університету імені Тараса Шевченка (vad.korinenko20@gmail.com)
- Короткова Єлизавета – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти четвертого року навчання історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (lizochkakorot@gmail.com)
- Корсак Віктор – д.е.н., професор, аспірант кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету (korsak@gmail.com)
- Красіков Михайло – к.філол.н., професор кафедри українознавства, культурології та історії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (mmkrasikov@gmail.com)
- Кривчун Віта – аспірантка кафедри української літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (vita_nika@ukr.net)
- Кулівар Юліана – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання (заочна форма) кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (yulianakulivar2006@gmail.com)
- Куліш Наталія – к.філос.н., доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, запрошена учена Університету Манітоби (dobre3009@gmail.com)
- Кухов Сергій – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти другого року навчання (заочна форма) кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (kuhovserg@gmail.com)
- Куцов Костянтин – PhD в галузі історії та археології, головний спеціаліст відділу збереження об'єктів культурної спадщини та музеїв Департаменту культури Закарпатської обласної державної адміністрації – обласної військової адміністрації (kostiantyn.kutsov@gmail.com)

- Литвиновська Юлія – аспірантка 2 року навчання, викладачка кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (litvinovskaya.juliya@gmail.com)
- Любіцева Ольга – д.г.н., професорка, завідувачка кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (loa13@ukr.net)
- Маліков Василь – к.і.н., доцент кафедри українознавства, культурології та історії культури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (vasyl.malikov@khpri.edu.ua)
- Марченко Андрій – начальник Інформаційно-обчислювального сектора географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (duodrako@gmail.com)
- Матвієнко Марія – к.б.н., доцентка кафедри товарознавства і фармації Державного торговельно-економічного університету (matvienko.imdlab@gmail.com)
- Матвійчук Людмила – д.е.н., професорка, завідувачка кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету (kalishl.y@gmail.com)
- Махорін Геннадій – к.і.н., доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету (gennadijmahorin@gmail.com)
- Мирний Сергій – н.с. Національного музею «Чорнобиль» (s.mirnyi@gmail.com)
- Міщенко Роман – заступник Голови ГО «Ukrajinský memoriál z. s.» (Пардубиці, Чеська Республіка) (rmishchenko@gmail.com)
- Мотрук Світлана – к.і.н., доцентка кафедри історії Центральної та Східної Європи Київського національного університету імені Тараса Шевченка (motruksm@knu.ua)
- Недавня Ольга – к.філос.н., с.н.с. Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України (okujanka@gmail.com)
- Остапович Дарина – аспірантка кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету (ostapovich@gmail.com)
- Парнікоза Іван – д.б.н., с.н.с. Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця» (ivan.parnikoza@gmail.com)
- Полевецька Олена – інженерка Інституту фізики НАН України (polev.ov@ukr.net)
- Потапенко Олена – директорка КЗ «Чернігівський обласний пошуковий науково-редакційний центр» Чернігівської обласної ради (memory_book@ukr.net)
- Пшенична Тетяна – с.н.с. наукового відділу дослідження людських військових утрат України та історичної пам'яті Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс (tatarat333@gmail.com)

- Ругаль Володимир – к.і.н., завідувач наукового відділу дослідження людських військових утрат України та історичної пам'яті Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс (voru@ukr.net)
- Сергієнко Всеволод – аспірант 2 року навчання катедри всесвітньої історії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (vssehienko@gmail.com)
- Сірий Сергій – к.політ.н, с.н.с. науково-експозиційного відділу історії бойових дій світових війн ХХ ст. Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс (vgdvikny@ukr.net)
- Сірук Вадим – аспірант катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (sirukvadym@gmail.com)
- Смирнов Ігор – д.г.н., професор катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік НАН ВО України (smugnov_ig@ukr.net)
- Сорокін Андрій – доктор філософії (032 – Історія та археологія), незалежний дослідник (andrijsorokin1996@gmail.com)
- Степанець Інна – к.г.н., доцентка катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (inna.stepanets@knu.ua)
- Теплюк Олександр – аспірант другого року навчання катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка
- Тищенко Світлана – к.е.н., доцентка катедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету (kadiss@ukr.net)
- Тодоров Ігор – д.і.н., професор катедри міжнародних студій та суспільних комунікацій Ужгородського національного університету (ihor.todorov@gmail.com)
- Тюрменко Ірина – д.і.н., завідувачка катедри історії та документознавства Національного авіаційного університету (tiurirena@gmail.com)
- Филипович Людмила – д.філос.н., професорка, п.н.с. Інституту філософії НАН України (lfilip56@gmail.com)
- Філіпчук Сергій – аспірант другого року навчання катедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету (serhii.filipchuk@lntu.edu.ua)
- Фісун Андрій – учень 10 класу СШ № 185 ім. Володимира Вернадського, м.Київ (val_ua.68@ukr.net)
- Фісун Валерій – помічник ректора Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м.Київ, член Національної спілки краєзнавців України (val_ua.68@ukr.net)

- Цимбал Тетяна – д.філос.н., професорка катедри професійної та соціально-гуманітарної освіти Криворізького національного університету (ttsymbal07@gmail.com)
- Чекаленко Людмила – д.політ.н, професорка, п.н.с. ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (chekaliudmila@gmail.com)
- Чуєва Інна – к.н.фіз.вих.с., доцентка катедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи Запорізького національного університету (denizenko@ukr.net)
- Шендеровський Василь – д.ф.-м.н., професор, п.н.с. Інституту фізики НАН України (schenderv@gmail.com)
- Шпарага Тетяна – к.г.н., доцентка катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (tatiana.shparaga@gmail.com)
- Щука Галина – д.пед.н., професорка катедри географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II (halina.shchuka@gmail.com)
- Яценко Борис – д.г.н., професор катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка (boris.yatsenko@gmail.com)

Наукова література

Меморіалізація: від наукових засад до світових практик: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 22 листопада 2024 р.) – К., 2024. – 181 с.

Упорядник І.Винниченко

За зміст, орфографію та стилістику тексту, а також за порушення авторських прав відповідальними є автори публікацій

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів, аспірантів і студентів різних регіональних центрів, а також практиків. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання студіювання ідеології створення, стану та актуалізації національних пантеонів, теоретико-методологічних засад, дисциплінарного статусу та науково-практичних здобутків некрополістики, музеєфікації пам'яті, практики пам'ятання та меморіалізації військових меморіалів, туристсько-краєзнавчих досліджень для створення «Маршрутів пам'яті», меморіальної дипломатії, інституціональної біографістики в контексті комеморативних практик, етноекзогенного потенціалу гуманітарного проекту «Місця пам'яті на мапі України»